

System edukacyjny w Polsce

– asynchronizacja oświaty względem szkolnictwa wyższego i vice versa

W Polsce funkcjonuje jeden formalny system edukacyjny, składający się z dwóch elementów – systemów, tj. oświaty oraz szkolnictwa wyższego. Każda z dwóch części systemu zarządzana jest przez inne ministerstwo (oświata przez Ministerstwo Edukacji Narodowej; szkolnictwo wyższe przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego) oraz działa na podstawie dwóch różnych ustaw. Po transformacji ustrojowej Polski w 1989 r. dokonano kilku reform jednego i drugiego systemu. Najpierw w 1991 r. usankcjonowano sposób funkcjonowania systemu oświaty, następnie w 1999 r. wprowadzono reformę zmieniającą strukturę z dwustopniowej na trójstopniową. Ostatnia reforma z 2017 r. znosi stopniowo gimnazja, czego konsekwencją jest powrót dwustopniowej struktury. Natomiast w przypadku szkolnictwa wyższego w 1990 r. usankcjonowano działalność szkół wyższych, a następnie w 1997 r. unormowano działalność wyższych szkół zawodowych. W 2005 r. dokonano reformy w zakresie konsolidacji i standaryzacji zagadnień dotyczących wyższych szkół zawodowych oraz uczelni akademickich, uprzednio określonych w dwóch różnych aktach prawnych. W kolejnej reformie, wprowadzonej w 2011 r., zwrócono m.in. uwagę na współpracę szkolnictwa wyższego z pracodawcami, a w 2014 r. uzupełniono i sprecyzowano założenia systemowe wdrożone w poprzedniej nowelizacji ustawy. Następnie w 2018 r. dokonano reformy szkolnictwa wyższego i nauki.

Warto w tym miejscu podkreślić, że w 2011 r. wdrożono zintegrowany system informacji o nauce i szkolnictwie wyższym – POL-on, którego gestorem i jednostką zarządzającą jest MNiSW. Natomiast od 2005 r. funkcjonuje informatyczny System Informacji Oświatowej (SIO), nadzorowany przez MEN. Od 2019 r. w MEN trwały prace nad stworzeniem i wdrożeniem Krajowego Systemu Danych Oświatowych (KSDO). Z założenia miał to być zintegrowany system informacji o oświacie, podobnie jak system POL-on w MNiSW. Drugą istotną rzeczą wprowadzoną w 2011 r. w systemie szkolnictwa wyższego było zobligowanie uczelni do monitorowania losów zawodowych swoich absolwentów, a następnie w 2014 r. wdrożenie centralnego systemu monitorowania losów zawodowych absolwentów szkolnictwa wyższego z wykorzystaniem danych administracyjnych z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, gromadzących informacje o pracujących, głównie jednak na podstawie umowy o pracę, pomijając umowy cywilno-prawne. Należy podkreślić, że dopiero od 2019 r. trwały prace w MEN nad stworzeniem i wdrożeniem systemu Monitorowania Losów Absolwentów Szkół Zawodowych. Jednak pominięcie absolwentów szkół ogólnokształcących jest zasadniczym ograniczeniem tego rozwiązania. Współczesnym wymogiem polityki jest opieranie jej na wiedzy – statystykach, badaniach, analizach. Jednostki sprawujące nadzór nad systemem szkolnictwa wyższego i oświaty powinny podejmować decyzje w zakresie polityki edukacyjnej na podstawie dowodów. Wdrożenie systemów informatycznych SIO i POL-on wskazuje na pierwszy krok implementacji polityki edukacyjnej opartej na dowodach (*Evidence-Based Policies*) w Polsce.

W 2011 r. w systemie szkolnictwa wyższego wprowadzono profil praktyczny kształcenia, który z założenia powinien bardziej odpowiadać oczekiwaniom pracodawców. Natomiast we wdrożonej reformie oświaty z 2017 r. zwrócono uwagę na kształcenie zawodowe, które przez wiele lat nie było doceniane. W tym celu zastąpiono szkołę zawodową branżową szkołą I stopnia oraz powołano branżową szkołę II stopnia. W ustawie z 2011 r. – otwierającej się na oczekiwania pracodawców – wskazano, że można zaliczyć do minimum kadrowego w systemie szkolnictwa wyższego, w miejsce nauczyciela akademickiego posiadającego stopień naukowy doktora, dwie osoby posiadające tytuł zawodowy magistra i znaczne doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią w dziedzinie związanej z kierunkiem studiów. Odpowiedzią na powyższą zmianę jest zagadnienie ujęte w rozporządzeniu MEN dotyczącym praktycznej nauki zawodu z 2019 r., w którym resort zaproponował uelastycznienie wymagań dotyczących instruktorów praktycznej nauki zawodu, m.in. w zakresie posiadania przez nich przygotowania pedagogicznego.

Kolejną z ważnych zmian wprowadzonych w systemie szkolnictwa wyższego w 2011 r. było wdrożenie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Kwalifikacje w tym kontekście są określonym zestawem efektów uczenia się, w postaci zasobów wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Warto zaznaczyć, że dopiero w 2015 r. wprowadzono do porządku prawnego Polską Ramę Kwalifikacji dla całości kwalifikacji możliwych do uzyskania w Polsce, zarówno w systemie oświaty, jak i szkolnictwa wyższego.

W 2014 r. MNiSW wprowadziło nową formę kształcenia – w postaci studiów dualnych, zapewniających kształcenie na uczelni na przemian z odbywaniem praktyk, pozwalających łączyć naukę z praktyką gospodarczą. Natomiast MEN w rozporządzeniu z 2015 r. wskazał, że zajęcia praktyczne mogą odbywać się u pracodawców, na zasadach dualnego systemu kształcenia.

Z powyższych kilku przykładów wyłania się obraz asynchronizacji jednego systemu względem drugiego. Polityka edukacyjna jest prowadzona dość nieudolnie, skokowo i niespójnie. Zdaniem autora, w celu prowadzenia racjonalnej, spójnej, skutecznej, a przede wszystkim efektywnej polityki edukacyjnej niezbędne jest stworzenie jednego systemu informatycznego (m.in. redukcja kosztów osobowych i infrastrukturalnych), gromadzącego dane zarówno z systemu oświaty, jak i szkolnictwa wyższego – zamiast dwóch różnych, a także jego rozbudowanie o dane pochodzące z innych źródeł. Na podstawie informacji z tegoż powinno się podejmować jednoczesne zmiany systemowe w oświacie i szkolnictwie wyższym. Tylko synchroniczne i spójne zmiany systemowe będą wpływać na całościowy system edukacyjny kraju w sposób synergiczny, w przeciwnym wypadku zmiany w jednym systemie, które nie korespondują z drugim lub są wdrożone w innym czasie, powodują, że zmniejsza się pozytywny wpływ pierwotnie wprowadzonych zmian.

ŁUKASZ BRZEZICKI

Uniwersytet Gdański

PLATFORMA WYMIANY NAUKOWEJ PAU